

УДК 82.0(477);785;2–535.5

ДОКУМЕНТИ З ОСОБОВОЇ СПРАВИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО ПРО ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Володимир КАЧМАР

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра новітньої історії України імені Михайла Грушевського,
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна

У публікації охарактеризовано діяльність Михайла Грушевського як професора кафедри загальної історії зі спеціальним оглядом Східної Європи Цісарсько-королівського університету імені цісаря Франца І у Львові. Цю посаду він обіймав з перервами впродовж 1894–1914 рр. (офіційно – до 1916 р.). На підставі двох оригінальних документів з особової справи професора М. Грушевського з 5-го опису 26-го фонду Державного архіву Львівської області читач має змогу зрозуміти різноманітні аспекти наукової біографії видатного українського історика та громадсько-політичного діяча, ставлення до нього з боку керівництва Львівського університету та австрійської влади. Два пропонувані документи поєднані між собою: це лист слідчого військово-польового суду Львівської комендатури до ректора Львівського університету від 19 липня (за н. ст.) 1916 р. та відповідь ректора Львівського університету на цей лист.

Ключові слова: Михайло Грушевський, Галичина, Львівський університет, особова справа, кафедра, студентство, навчальні курси.

Діяльність професора Львівського університету Михайла Грушевського – це яскрава доба українського національно-державного відродження, яка охоплює усі вирішальні ділянки українського життя і його боротьбу за самобутність української нації, історії та культури. 2016 рік в Україні було проголошено роком Михайла Грушевського – відначення цієї події відбулося на найвищому рівні. Зокрема, видано Указ Президента України “Про відзначення 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського” за номером 63/2015 від 09.02.2015 р. Академічна спільнота Львівського національного університету імені Івана Франка взяла активну участь у відзначенні ювілею нашого видатного вченого, який двадцять років життя присвятив роботі в Університеті. На фасаді головного корпусу було розміщено банер зі зображенням історика. Працівники Університету взяли участь в урочистому покладанні квітів до пам’ятника М. Грушевському з нагоди Дня Соборності України.

Науковці історичного факультету Львівського університету та представники Державного архіву Львівської області 3 березня 2016 р. в Музеї історії Університету провели спільний семінар на тему “Михайло Грушевський і Львівський університет”. Відкрив семінар професор кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського Олексій Сухий. “2016 рік – це ювілейний рік Михайла Грушевського. Тож сьогодні неабияк актуально обговорити деякі

факти з історії його перебування в Галичині, зокрема й у Львівському університеті”, – розпочав семінар професор О. Сухий. “Наш Університет тісно пов’язаний із постаттю Михайла Грушевського – історика, вченого, громадського діяча, голови Української Центральної Ради УНР, українського державо- і націєтворця. Кожен напрям його діяльності ставав предметом досліджень як українських, так і іноземних учених”, – зазначив Олексій Миколайович. “Михайло Грушевський був надзвичайно цікавою особистістю, мав інтровертивний характер, який формувався у складних умовах, – продовжив у своєму виступі завідувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки, доктор історичних наук, професор Леонід Зашкільняк. Під час обговорення науковці звернули увагу на авторитет М. Грушевського серед молоді¹.

Більше коло науковців та зацікавлених у відзначенні ювілею патріарха української історії зібрала міжнародна наукова конференція “Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч”, яка відбулася 25–26 жовтня 2016 р. в Університеті. У форумі взяли участь науковці Інституту історії України НАН України, Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Наукового товариства імені Шевченка в Україні та Державного меморіального музею Михайла Грушевського у Львові. Робота конференції відбувалась у дев’яти секціях. Участь у ній взяли як провідні грушевськознавці (зокрема, Ігор Гирич, Світлана Панькова, Віталій Тельвак, Олексій Сухий та ін.), так і молоді дослідники, яких цікавлять різні аспекти, пов’язані з М. Грушевським. У рамках наукового форуму відбулись також презентація книги Віталія Тельвака і Василя Педича “Львівська історична школа Михайла Грушевського” та виставка з матеріалів Державного меморіального музею Михайла Грушевського у Львові².

Відтак, два роки тому вчених вкотре привабила постать М. Грушевського, а мотивацією досліджень його праці стала власне ювілейна дата від дня народження. Не оминула ця подія і нашої уваги. У 2016 р. ми доповнили та перевидали навчальний посібник “Сторінки історії Львівського університету (за матеріалами німецькомовних документів)”. Посібник призначено для студентів, які обрали курс на вибір “Історія Львівського університету”. У новому виданні, приуроченому до ювілею М. Грушевського, ми помістили надзвичайно цікаві німецькомовні документи, що були недоступними широкому колу осіб раніше. Завдяки копіткій праці нашого колеги (нині, на жаль, вже покійного) Михайла

¹ “Михайло Грушевський та Львівський університет: спільні сторінки історії,” *Львівський національний університет імені Івана Франка*, доступ отримано 31 грудня 2016, <http://www.lnu.edu.ua/myhajlo-hrushevskiy-ta-lvivskiy-universytet-spilni-storinky-istoriji>.

² “Міжнародна наукова конференція «Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч (до 150-річчя від дня народження)»,” *Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка*, 25–26 жовтня 2016 р., доступ отримано 31 грудня 2016, <http://clio.lnu.edu.ua/news/mizhnarodna-naukova-konferentsiya-myhajlo-hrushevskiy-uchenyj-polityk-derzhavnyj-diyach-do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-25-26-zhovtnya-2016-r>.

Смолія, десятки цікавих документів стали загальнодоступними не лише студентам, історикам, а й широкому загалу читачів. Важливе місце займають *ai éoi áí òè ï ðí óí ʒaaðñeðaðñüeo ï ðaòp Ì . Åðóø aañüei ã*³. Документи, які ми розглядаємо, розміщені в особовій справі вченого. Остання є знайомою дослідникам наукової спадщини М. Грушевського, однак маловідомою широким колам. Власне сама справа зберігається в Державному архіві Львівської області, як і більша частина документів з історії Львівського університету⁴.

Справа складається зі 141-го аркуша різноманітних документів, які відображають двадцятирічне перебування М. Грушевського у Львівському університеті. На титульній сторінці особової справи відсутні дані щодо початку та завершення її формування. На тій же сторінці є назва фонду № 26 “Університет ім. Яна Казимира у Львові”. Сумніви викликає те, що використовуючи особову справу М. Грушевського, дослідники вказують назву фонду № 26 “Львівський королівський університет імені Франца І”.

Пропоновані документи та їхній переклад – листування: запит та відповідь на нього. Перший – лист слідчого військово-польового суду Львівської комендатури до ректора Львівського університету з вимогою надання інформації про викладацьку діяльність та політичні погляди М. Грушевського. У другому – відповідь ректора Львівського університету від 19 липня 1916 р. з повідомленням, де відображено індивідуальні дані М. Грушевського, інформування слідчого про його викладацьку діяльність в університеті, вплив професора на українську студентську молодь, його ставлення до українського питання напередодні Першої світової війни.

Особова справа М. Грушевського зберігає цілий ряд інших цікавих листів, які передували вищезгаданім, та відображають весь процес цькування австрійською владою українського вченого. Йдеться про: лист Сенату Львівського університету до професора М. Грушевського та Галицького намісництва щодо відкриття дисциплінарного провадження проти нього; інформацію Сенату Львівського університету про стан справи з дисциплінарним провадженням проти М. Грушевського; статтю в газеті “Gazeta Wieczorna” “Prof. Hruszewski nie podziela ‘oryentacyi austr.’”; ухвалу повітового суду у Львові про призначення куратором справ М. Грушевського крайового адвоката Мойжеша Аллерганда; лист Президії Галицького намісництва до сенату Львівського університету тощо⁵.

³ Кафедра загальної історії зі спеціальним оглядом Східної Європи стала другою кафедрою загальної історії у Львівському університеті. Вона була утворена декретом цісаря Франца Йосифа І, згідно з яким 1 жовтня 1894 р. кафедра розпочала роботу, а її завідувачем став професор Михайло Грушевський (Любомир Винар, “Австрійські урядові документи про призначення Михайла Грушевського професором Львівського університету,” *Український історик* 23, чис. 3–4 (1986): 76–89).

⁴ Державний архів Львівської області, ф. 26 (Університет ім. Яна Казимира у Львові), оп. 5, спр. 510 (Особова справа професора Грушевського Михайла).

⁵ *e-Archiv Михайла Грушевського*, доступ отримано 31 грудня 2016, <http://hrushevsky.nbu.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe>.

Чи існувала ймовірність того, що М. Грушевський міг unikнути звинувачень австрійської влади та відкриття проти нього справи? Цілком можливо – за умови, що він був би більше політиком, ніж істориком. Більше того, якби не мав ілюзій щодо майбутньої реформованої демократичної Росії. Як відзначив один із дослідників ученого, “найбільшою проблемою Грушевського-політика було русофілство – хай навіть “несвідоме””. Причому, відзначає автор, воно поєднувалося в нього з певним несприйняттям європейської цивілізації як чогось “чужого”. Ймовірно це значним чином було наслідком здобуття ним освіти у навчальних закладах Росії. І це викликає подив. Адже не в Росії, а в Австро-Угорщині М. Грушевський реалізував себе як добрий вчений. Адже впродовж 1894–1914 рр. працював професором Львівського університету. Власне в монархії Габсбургів М. Грушевський здійснив перші проби і на політичній ниві. Однак після революційних подій 1905–1907 рр. він практично зосередив основну увагу на подіях у Наддніпрянщині. Більше часу проводив у Києві. Навіть купив землю, збудував там чималий будинок у центрі міста. Зрештою вчений неодноразово писав про своє розчарування діяльністю українських галицьких політиків. У Києві М. Грушевський продовжив громадську діяльність, яка мала на меті “усвідомити українців”, публікував статті в українських часописах. Чекав, що Росія коли-небудь таки демократизується і трансформується у федеративну державу. Ці фантазії винятково дали про себе знати в період Першої світової війни. Події застали М. Грушевського з родиною на відпочинку в гуцульському селі Криворівні. Колеги пропонували професору, заради його ж безпеки, перебраться до Відня і діяти тут для “української справи”. “Не секрет, що Австрія й Німеччина намагалися використовувати український чинник у боротьбі з Росією – як і чинники польський та більшовицький. І якщо Юзеф Пілсудський, лідер польського національного руху, пішов на співробітництво з австрійцями й німцями, формуючи за їхньої підтримки польські збройні загони, більшовик Володимир Ульянов-Ленін, отримуючи німецькі гроші, розгорнув агітацію в Росії і прийшов до влади в результаті жовтневого перевороту, то Грушевський відмовився від такого співробітництва. Опинившись у Відні, він швидко покидає це місто. І вже в листопаді 1914 року через нейтральні країни прибуває на територію Російської імперії, в Київ. З політичної точки зору це був беззмістовний крок. Російська влада відразу ж його заарештувала і вислала в Сибірськ”⁶. Подальша доля М. Грушевського цілком виправдовує тезу про те, що “Грушевський став жертвою своєї “любові до Росії”. Вчений сподівався, що Росія може трансформуватися й забезпечити права українцям. Мабуть, сьогодні, коли загинули і продовжують гинути кращі сини українського народу, захищаючи свою землю від російського окупанта, ці слова, як і певні дії М. Грушевського, стають як ніколи повчальними.

⁶ Петро Крालюк, “Трагічне русофілство професора Грушевського,” *Радіо Свобода*, 25 вересня 2016 р., доступ отримано 31 грудня 2016, <https://www.radiosvoboda.org/a/28010816.html>.

З двох листів, які пропонуємо для ознайомлення, більше зацікавлення викликає останній. Щодо першого листа-запиту, слідчого військово-польового суду Львівської комендатури передусім цікавили: особисті дані та сімейний статус М. Грушевського; скільки працював і які дисципліни читав студентам; стосунки з українською студентською молоддю; як історик ставився до держав, що ведуть війну; характеристика його основних праць. Другий лист більш змістовний та обширний. У відповіді ректора на запит слідчого військово-польового суду міститься цікава та досить повна характеристика діяльності М. Грушевського у Львівському університеті. Окремі моменти розглядаються докладно, деякі запитання слідчого залишаються без відповіді, передусім з етичних міркувань університетських властей. У будь-якому випадку, адміністрація Львівського університету і ректор зокрема позитивно та виважено характеризують постать професора-українця, особисті дані і сімейні стосунки професора М. Грушевського.

Сподіваємося, що згадане листування буде цікавим для читача та розширить знання про видатного історика не лише фахівців-грушевськознавців, але й поціновувачів регіональної історії, зокрема історії Львівського університету.

Документ 1

Лист слідчого військово-польового суду Львівської комендатури до ректора Львівського університету. 19 липня (за н. ст.) 1916 р., м. Львів.

Оригінал. Машинопис. Автограф (підпис). Мова німецька.

K. u. k. Feldgericht des Stadtkommandos in Lemberg K.1048/16 3

Universitätsprof. Michael Hruszewskyj

Ersuchen um Auskunft

An die k. u. k. Universität (zu Händen Sr. Magnifizent des Herrn Rektors)
in Lemberg

Lemberg, am 19. Juli 1916

Hiergerichts ist wider den nach Russland geflüchteten Univers. Prof. Michael Hruszewskyj das Erhebungsverfahren anhängig, weil er verdächtig erscheint, durch seine Tätigkeit als Univers. Prof. ferner als Herausgeber des “Literaturno-naukowyj Wisnyk” vor dem Kriege und dann durch mehrere Artikel im russischen Tagblatt “Riecz” die Lostrennung Ostgaliziens von Österreich betrieben zu haben (§ 58; St.G.)

Man beehrt sich daher, das Ersuchen zu stellen, dem hierortigen Gerichte zwecks Feststellung des Sachverhaltes folgendes mitteilen zu wollen:

1) die Personaldaten und Familienverhältnisse des Professors Dr. Michael Hruszewskyj;

2) die Dauer seiner Tätigkeit an der hiesigen Universität und die Gegenstände (Disziplinen), denen sie gewidmet war;

3) die Richtung, in der er auf die sich um ihn gruppierte ruthenische (ukrainische) Hochschuljugend eingewirkt hat;

4) sein Verhältnis zu der ukrainschen Frage vor Kriegsausbruch, sowie seine Aufsätze, Vorträge und Anhandlungen, welche diese Frage zum Gegenstande haben.

Der Untersuchungsführer /gez. Unterschrift/

Імператорсько-королівський польовий суд міської комендатури у Львові

К.1048/16 3

Університетський професор Михайло Грушевський

Прохання про надання довідки Імператорсько-королівському університету
у Львові

(особисто в руки Його Магніфіценції панові ректору)⁷. Львів, 19 липня 1916 р.

Проти професора університету Михайла Грушевського, який утік у Росію, в цьому суді відкрито провадження, оскільки він підозрюється в тому, що у своїй діяльності як професор університету, а також як видавець “Літературно-наукового вісника” перед війною і потім у багатьох статтях у російській газеті “Дело” він закликав до від’єднання Східної Галичини від Австрії (§58 Кримінального кодексу). Тому маємо честь звернутися з проханням повідомити цей суд з метою встановлення обставин справи про наступне:

1) особисті дані і сімейні відносини професора д-ра Михайла Грушевського;

2) тривалість його діяльності в тутешньому університеті і предмети (дисципліни), яким була вона присвячена;

3) напрям, у якому він впливав на рутенську (українську) університетську молодь, котра групувалася навколо нього;

4) його ставлення до українського питання перед вибухом війни, а також його твори, доповіді і праці, предметом яких було це питання.

Слідчий /Підпис/

З німецької мови переклав Михайло Смолій

Державний архів Львівської області, ф. 26 (Львівський королівський університет імені Франца І), оп. 5, спр. 510 (Особова справа професора Грушевського Михайла), арк. 135–135 зв.

⁷ У 1916–1917 рр. ректором Львівського університету був професор Казімеж Твардовський. Див: Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1915–1916 (Lwow, 1917), 4.

Документ 2.

**Відповідь ректора Львівського університету
на лист військово-польового суду Львівської комендатури від 19
липня 1916 р.**

12 вересня (за н. ст.) 1916 р., м. Львів.
Копія. Машинопис. Мова німецька.

№ 03 / pr ex 1915 / 16.
Univ.-Prof. M. Hruszewskyj
Auskunft
ad Z. K.1048/16 3

Lemberg, 12. September 1916

An das k. u. k. Feldgericht des Stadtkommandos in Lemberg

Auf die unter dem 19. Juli l. J. und obiger Zahl anher gerichtete Anfrage beehrt sich das gefertigte Rektorat Folgendes zu berichten:

1. Betreffs der Personaldaten des Genannten ist den hiesigen Akten Folgendes zu entnehmen: Michael Hruszewskyj, Sohn des Sergius Hruszewskyj, Magisters der Theologie, stammt aus einer geistlichen Familie und wurde am 20. September 1866 in

Russland geboren. Mit vier Jahren kam er samt seinem Vater in den Kaukasus, wo sein Vater die Stellung eines Volksschulleiters übernahm. Im Jahre 1880 trat er in die 3. Klasse des klassischen Gymnasiums in Tiflis ein und legte in dieser Anstalt im Jahre 1886 die Reifeprüfung ab. Hierauf besuchte er die historisch-philologische Fakultät der Universität in Kiew, wo er seit 1888 auch am Zentral-Archiv thätig war. Im Jahre 1890 beendete er die Universitätsstudien. Für seine Abhandlung "Geschichte des Kiewer Landes" erhielt er von der Universität die goldene Medaille. Die nächsten Jahre widmete er der Fortsetzung seiner wissenschaftlichen Studien und besuchte zu diesem Zwecke die Archive in Moskau, Petersburg und Warschau sowie in mehreren Provinzstädten. Im Jahre 1892 legte er das Magisterium an der Kiewer Universität ab, erlangte den Grad eines Magisters der Geschichte, blieb aber auch des Weiteren mit dieser Universität als ihr Stipendist verbunden, sich durch wissenschaftliche Thätigkeit für das Lehramt an derselben vorbereitend. Seit 1891 war er Mitglied der Kiewer historischen Nestor-Gesellschaft und seit 1892 der Szewczenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.

Über Familienverhältnisse des Prof. M. Hruszewskyj vermag das Rektorat keine Auskunft zu erteilen, da es in den Akten keine diesbezüglichen Daten besitzt. Doch ist es dem Rektorat bekannt, dass Prof. Hruszewskyj verheiratet war. Soweit durch Umfrage festgestellt war, hat er erst nach seiner Berufung an die Lemberger Universität geheiratet.

2. Prof. Hruszewskyj wurde an die Lemberger Universität als ordentlicher Universitätsprofessor im Jahre 1894 berufen, wirkte somit bis zum Kriegeausbruch durch zwanzig Jahre an dieser Universität. Ueber die Umstände, die seiner Berufung vorhergingen, ist den hiesigen Akten Folgendes zu entnehmen:

Mit Allerhöchster Entschlie-ßung vom 31. März 1892 hat Seine Majestät allergnädigst gestattet, dass an der hiesigen Universität eine Lehrkanzel für allgemeine Geschichte mit besonderer Berücksichtigung des Ostens Europas und mit ruthenischer Vortragssprache errichtet werde. Es wurde somit das Professorenkollegium der philosophischen Fakultät aufgrund eines Erlasses des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 9. April 1892 Z. 6808 vom Präsidium der k. k. Statthalterei in Lemberg mit Erlass vom 12. Oktober 1892 Z. 76/g eingeladen, dem Ministerium für Kultus und Unterricht Vorschläge betreffs der Besetzung dieser neukreierten Lehrkanzel zu erstatten. Das erwähnte Professorenkollegium hat daraufhin unter dem 7. Juni 1893 dem k. k. Ministerium einen ausführlichen Bericht unterbreitet, in welchem es für die in Rede stehende Lehrkanzel zwei Kandidaten namhaft machte. Der eine dieser Kandidaten war der damals an der Kiewer Universität wirkende – seither verstorbene – Professor der Geschichte Wladimir Antonowicz, welcher aus einer polnischen, römischkatholischen Familie stammend, während der Ereignisse der Jahre 1863/4 zum orthodoxen Glauben übergetreten ist und sich der russischen Nation angeschlossen hat. Der andere Kandidat war der damalige Magister der Geschichte und Stipendist der Kiewer Universität Michael Hruszewskyj, ein Schüler des oben genannten Professors Antonowicz. Indem das Professorenkollegium dem Ministerium für Kultus und Unterricht beide Gelehrten als wissenschaftlich voll befähigte Kandidaten für die zu besetzende Lehrkanzel namhaft machte, bemerkte es Folgendes: “Ueber ihre persönlichen Verhältnisse, Charakter, Gesinnungsart u. s. w. kann das unterzeichnete Professorenkollegium keine Auskunft geben und will folglich in dieser Beziehung keine Verantwortung übernehmen, wobei jedoch bemerkt werden mag, dass, was Hruszewskyj anbelangt, die möglichen Bedenken von geringem Belange erscheinen”.

Auf Grund des Berichtes des Professorenkollegiums wurde mit Allerhöchster Entschlie-ßung vom 11. April 1894 Michael Hruszewskyj zum ordentlichen Professor an der Universität Lemberg und zwar mit der Rechtswirksamkeit vom 1. Oktober 1894 ernannt (Erlass des Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 22. April 1894 Z. 8071).

Nach Ablauf des üblichen Probetrienniums wurde Prof. Michael Hruszewskyj mit Erlass des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 9. Dezember 1897 Z. 30710 (Erlass der k. k. galizischen Statthalterei vom 11. Jänner 1898 Z. 116539) im Lehramte bestätigt.

Das Dekret, womit Michael Hruszewskyj von seiner Ernennung verständigt wurde und welches von dem damaligen Minister für Kultus und Unterricht gefertigt ist, schliesst mit folgendem Satze: “Ich füge endlich bei, dass Sie mit der Erlangung Ihres Lehramtes die österreichische Staatsbürgerschaft erwerben, wonach Euer Wohlgeboren wegen Entlassung aus Ihrem bisherigen Staatsbürgerverhältnisse das Erforderliche veranlassen wollen”. Da Prof. Hruszewskyj den akademischen Behörden keine Mitteilung über die Ausführung des ihm auf diese Weise erteilten Auftrages zukommen liess, wurde er auf Grund eines Erlasses des Rektorats der

hies³gen Universität vom 11. Dezember 1899 Z. 3 durch das Dekanat der philosophischen Fakultät aufgefordert, sich in dieser Angelegenheit zu äussern. Prof. Hruszewskyj hat daraufhin dem damaligen Dekan der philosophischen Fakultät am 11. Jänner 1900 erklärt, dass er nach seiner Ernennung im Jahre 1894 im Einvernehmen mit dem damaligen Statthalter in Galizien ein Majestätsgesuch an den Kaiser von Russland im Wege der Statthalterei um die Entlassung aus dem russischen Staatsbürgerverhältnis eingereicht habe. Daraufhin habe er unter dem 25. Jänner 1895 Z. 822 eine Zuschrift vom Präsidium der k. k. Statthalterei erhalten, worin ihm auf Grund einer Mitteilung des k. k. Ministeriums des k. k. Hauses und des Aeusseren eröffnet worden sei, dass die k. k. österreichisch-ungarische Botschaft in Petersburg nicht in der Lage wäre, in dieser Angelegenheit vorzugehen, und worin ihm gleichzeitig bedeutet worden ist, er möge sein Gesuch um die Entlassung aus dem russischen Staatsbürgerverhältnis im vorgeschriebenen Dienstwege an die russischen Behörden leiten. Prof. Hruszewskyj erklärte damals gleichzeitig dem Dekan der philosophischen Fakultät, dass er trotz der Nichterfüllung des ihm zuteil gewordenen Auftrages zur Ablegung des Eides als österreichischer Universitätsprofessor am 1. März 1896 zugelassen worden sei, und dass ihm vertraulich gestattet wurde, den ihm erteilten Auftrag nicht weiter zu verfolgen. Auch erklärte Prof. Hruszewskyj dem Dekan der philosophischen Fakultät, dass die Erfüllung dieses Auftrages gegenwärtig für ihn grosse Schwierigkeiten nach sich ziehen müsste, sowohl wegen seiner finanziellen als auch seiner wissenschaftlichen Beziehungen zu Russland, und knüpfte daran die Bitte, man möge ihm die Ausführung des ihm zuteil gewordenen Auftrags *ad feliciora tempora* zu verschieben gestatten. Der Dekan der philosophischen Fakultät hat diese Äusserung des Prof. Hruszewskyj an das Rektorat geleitet, welches sie dem Herrn Statthalter in Galizien zur Kenntnis brachte.

Die Angelegenheit ruhte von da an bis zum Jahre 1912. In diesem Jahre berief der damalige Statthalter in Galizien am 10. September den Prof. Hruszewskyj zu sich und erbat sich von ihm Aufklärungen darüber, warum er die Entlassung aus dem russischen Staatsbürgerverhältnisse noch nicht erlangt habe. Prof. Hruszewskyj erklärte, dass er mit Rücksicht auf seine Vermögensverhältnisse sowie mit Rücksicht darauf, dass er häufig zu wissenschaftlichen Zwecken nach Russland reisen müsse, diese Entlassung nicht erlangen könne, dass er diese Gründe seinerzeit dem Rektorat im Wege des Dekanats der philosophischen Fakultät zur Kenntnis gebracht habe und daraufhin keine weiteren Weisungen erhalten habe. Seine Exzellenz der Herr Statthalter hat diese mündliche Äusserung des Prof. Hruszewskyj Seiner Exzellenz dem Herrn Minister für Kultus und Unterricht zur Kenntnis gebracht, welcher jedoch die Angaben Prof. Hruszewskyjs laut Erlass vom 4. Oktober 1912 Z. 42126 zu unbestimmt und für eine genaue Beurteilung des Falles ungenügend fand und den Herrn Statthalter beauftragt, eine eingehende schriftliche Äusserung von Hruszewskyj einzuholen. Der Herr Statthalter forderte daraufhin mit Erlass vom 26. Oktober 1912 Z. 15.129/pr unter Darlegung des soeben dargestellten Sachverhaltes das Dekanat der philosophischen Fakultät auf, den Prof. Hruszewskyj ungesäumt zur Angabe einer

derartigen Aeussierung zu veranlassen. Das Dekanat der philosophischen Fakultät ist dieser Aufforderung nachgekommen und hat über den Erfolg seiner Schritte dem Statthalterei-Präsidium unter dem 4. November 1912 Z. 271 Folgendes berichtet: “Mit Bezug auf den Erlass vom 26. Oktober 1912 Z. 15.129/pr beehre ich mich mitzuteilen, dass ich in der aufgetragenen Angelegenheit den Prof. Hruszewskyj in die Dekanatskanzlei beordnet habe; derselbe ist bei mir am 30. Oktober und 1. November 1912 erschienen und erklärt, dass er die vom Herrn Minister für Kultus uns Unterricht verlangte schriftliche Aeussierung im Laufe dieser Woche vorlegen wird”. Die Akten des Dekanats und des Rektorats erhalten keine weitere Aufzeichnung über diese Angelegenheit, was die Vermutung nahelegt, dass Prof. Hruszewskyj die von ihm verlangte Aeussierung unmittelbar, also nicht im Wege der akademischen Behörden, dem Präsidium der k. k. Statthalterei vorgelegt haben dürfte.

Was die Gegenstände (Disziplinen) betrifft, denen die Lehrthätigkeit des Prof. Hruszewskyj an der hiesigen Universität gewidmet war, so betraf dieselbe sein s. g. Nominalfach, d. i. das ihm im Ernennungsdekret zugewiesene Gebiet, also die allgemeine Geschichte mit besonderer Berücksichtigung des Osten Europas. Laut den offiziellen Vorlesungsverzeichnissen der Universität hat Prof. Hruszewskyj über folgende Gegenstände Vorlesungen gehalten:

Kursus der Geschichte Rutheniens. – Quellenkunde der ruthenischen Geschichte. – Die Völkerwanderung. – Verfassung und Kultur der ruthenischen Länder. – Geschichte Osteuropas. – Die galizinisch-wolhynischen Länder. – Die Ukraine. – Das Grossfürstentum Litthauen. – Osteuropa in vorhistorischer Zeit. – Geschichte der Krim. – Die soziale und politische Organisation Litthausens. – Geschichte der Ukraine-Rutheniens. – Ausgewählte Fragen aus der Geschichte Osteuropas. – Die sozialen Verhältnisse und das kulturelle Leben Rutheniens. – Zur Geschichte Osteuropas. – Die ukrainisch-ruthenischen Länder. – Ukrainisch-ruthenische Paläographie. – Das ökonomische und kulturelle Leben in den ukrainisch-ruthenischen Ländern. – Zur kulturellen Bewegung in Osteuropa. – Das ukrainische Kosakentum. – Das politische und kulturelle Leben der Ukrainer. – Die Epoche Wladimir des Grossen. – Chmelnicki und seine Zeit. – Ausgewählte Fragen aus der Geschichte des Kiewer Landes. – Das Jahr 1649. – Gross-Nowgorod, seine Geschichte und Organisation. – Geschichte Osteuropas im Altertum. – Geschichte der ruthenischen Kultur. – Die sozialpolitischen und ökonomischen Verhältnisse in den ukrainisch-ruthenischen Ländern. – Geschichte der Union Litthauens mit Polen. – Aus dem kulturellen Leben Osteuropas. – Das kulturelle und geistige Leben in den ukrainischen Ländern. – Viele dieser Titel wiederholen sich von Zeit zu Zeit in den Vorlesungsverzeichnissen, manchmal durch die Angabe verschiedener Epochen voneinander unterschieden. So las Prof. Hruszewskyj in einem Semester über die Geschichte Osteuropas z. B. im XII. und XIII. Jahrhundert, im nächsten Semester über die Geschichte Osteuropas im XIV. und XV. Jahrhundert u. s. w. – Auch hielt Prof. Hruszewskyj neben den Vorlesungen regelmässig fast in jedem Semester mit den Studierenden “Historische Uebungen” ab.

Die Lehrthätigkeit Prof. Hruszewskyjs war von Zeit zu Zeit durch Urlaube unterbrochen, welche ihm auf sein Ansuchen vom k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht erteilt wurden. Aus den hiesigen Akten geht hervor, dass Prof. Hruszewskyj folgende Urlaube erhalten hat: 1. Einen Monat im Laufe des Wintersemesters 1895/6. – 2. Das ganze Wintersemester 1906/7. – 3. Sechs Wochen im Laufe des Wintersemesters 1908/9. – 4. Das ganze Wintersemester 1910/11. – 5. Das ganze Wintersemester 1911/12. – 6. Zwei Monate im Laufe des Wintersemesters 1913/14. – Zweimal wurden die Ansuchen Prof. Hruszewskyjs um Erteilung einesurlaubes vom k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht abweislich beschieden: Ein Gesuch um einen einmonatlichen Urlaub im Wintersemester 1894/5 und ein Gesuch um einen Urlaub für das ganze Wintersemester 1897/8. – Seine Urlaube pflegte Prof. Hruszewskyj, soweit bekannt, ausserhalb Lembergs zu verbringen.

3. Ueber die Richtung, in welcher Prof. Hruszewskyj auf die sich um ihn gruppierende ruthenische Hochschuljugend eingewirkt hat, ist das gefertigte Rektorat nicht in der Lage, irgendwelche Auskunft zu erteilen. Die den Hochschullehrern gewährleistete Lehrfreiheit bringt es naturgemäss mit sich, dass die akademischen Behörden keine Kenntnis von dem Inhalte der an der Universität gehaltenen Vorlesungen haben. Eine solche Kenntnis können bestenfalls jene Kollegen des betreffenden Professors haben, welche in einem näheren persönlichen Verhältnisse sei es zu ihm selbst, sei es zu seinen Hörern stehn. Ein solches Verhältniss ist aber an der hiesigen Universität zwischen den ruthenischen Professoren und der ruthenischen Hochschuljugend einerseits, und den polnischen Professoren und der polnischen Hochschuljugend andererseits ausgeschlossen, da dies die auf das Universitätsleben übergreifenden nationalpolitischen Gegensätze abgesehen von vereinzelt, hier nicht in Betracht kommenden Ausnahmen nicht zulassen. Vielleicht vermögen in der gewünschten Richtung die zwei neben Prof. Hruszewskyj an der hiesigen philosophischen Fakultät wirkenden Professoren ruthenischer Nationalität Prof. Dr. Alexander Kolessa und Prof. Dr. Cyrill Studzinski, oder der Privatdozent und Professor am hiesigen ruthenischen Staatsgymnasium Dr. Stefan Tomaszewski, ein Schüler Prof. Hruszewskyjs irgend welche Mitteilungen zu machen.

4. Eine Charakteristik des Verhältnisses Prof. Hruszewskyjs zu der ukrainischen Frage vor Kriegsausbruch sowie eine Aufzählung seiner Aufsätze, Vorträge und Abhandlungen, welche diese Frage zum Gegenstand haben, würde ein besonderes, längeres Studium, dessen Resultate nur in einer umfangreichen Abhandlung niedergelegt werden könnten, erfordern. Prof. Hruszewskyj hat eine grosse Reihe von Aufsätzen und Artikeln veröffentlicht, welche die ruthenische Frage direkt oder indirekt zum Gegenstand haben oder wenigstens berühren. Es unterliegt keinem Zweifel, dass selbst seine wissenschaftlichen Werke und Abhandlungen, die sich mit dieser oder jener Seite der Geschichte und Kultur der ruthenischen oder anliegenden Länder befassen, wichtiges Material zur Beurteilung des Verhältnisses Prof. Hruszewskyjs zur ruthenischen Frage enthalten. Prof. Hruszewskyj war stets ein sehr fruchtbarer wissenschaftlicher und publicistischer Schriftsteller. [...]. So dass

eine Durcharbeitung dieses gesamten Materials zum Zwecke der Charakterisierung des Verhältnisses Prof. Hruszewskyjs zur ukrainischen Frage ein eingehendes, mindestens monatelanges und aller Voraussicht nach nur von einem mit den einschlägigen Problemen vertrauten Historiker zu bewältigendes spezielles Studium erheischen würde. Zur vollen Beleuchtung dieser Frage müsste auch die zum Teil polemischkritische Literatur herangezogen werden, welche die Arbeiten Prof. Hruszewskyjs sowohl auf ruthenischer als auch auf polnischer Seite hervorgerufen haben.

Ohne die vorherige Bewältigung dieser ganzen umfangreichen Literatur müsste jede Charakteristik des Verhältnisses Prof. Hruszewskyjs zur ukrainischen Frage fragmentarisch und einseitig gemacht sein, weshalb sich das gefertigte Rektorat ausser Stande sieht, in dieser Beziehung eine erschöpfende Auskunft zu erteilen.

Vom Rektorat der k. k.
Universität Lemberg

Rektor
/gez. Unterschrift/

№ 03/pr ex 1915/16.

Проф. унів. М. Грушевський

Довідка

ad Z. K.1048/16 3

Львів, 12 вересня 1916 р.

Імператорсько-королівському польовому суду міської комендатури у Львові

На запит, поданий від 19 липня поточного року і під вищевказаним номером, ректорат, який нижче підписався, має за честь повідомити:

1. Стосовно особистих даних вказаної особи в наших документах є наступна інформація: Михайло Грушевський, син Сергія Грушевського, магістра теології, походить з духовної сім'ї і народився 20 вересня 1866 р. в Росії. У віці чотири роки він разом зі своїм батьком поїхав на Кавказ, де його батько зайняв посаду керівника народної школи. 1880 року він вступив до третього класу класичної гімназії у Тифлісі і в цьому закладі склав іспит на атестат зрілості у 1886 році. Після цього він відвідував історико-філологічний факультет Київського університету, де він з 1888 року працював також в центральному архіві. 1890 року він закінчив навчання в університеті. За свою працю "Історія Київської землі" він одержав від університету золоту медаль. Наступні роки він присвятив продовженню своїх наукових досліджень і з цією метою відвідував архіви в Москві, Петербурзі і Варшаві, а також у багатьох провінційних містах. 1892 року він склав магістерський іспит у Київському університеті, здобув звання магістра історії, але залишився також і надалі у зв'язках з цим університетом як його

стипендіат, готуючись шляхом наукової діяльності до посади викладача в ньому. З 1891 року він був членом київського історичного товариства імені Нестора, а з 1892 р. – наукового товариства імені Шевченка у Львові.

Про сімейні відносини проф. М. Грушевського ректорат не може дати довідки, оскільки в документах відсутні відповідні дані. Проте ректоратові відомо, що проф. Грушевський був одружений. Як було встановлено шляхом розпитувань, він одружився лише після свого запрошення на роботу у Львівський університет.

2. Проф. Грушевського запросили у Львівський університет на посаду звичайного університетського професора у 1894 році, він працював у цьому університеті до початку війни протягом двадцяти років. Про обставини, які передували його запрошенню, в наших документах міститься наступне:

Найвищою постановою від 31 березня 1892 р. Його Величність всемілостиво дозволили, щоб у тутешньому університеті створити кафедру загальної історії з особливим врахуванням Східної Європи і з українською мовою викладання. У зв'язку з цим президія імператорсько-королівського намісництва у Львові своїм указом від 12 жовтня 1892 р., № 76/g, дала доручення професорській колегії філософського факультету на основі указу імператорсько-королівського міністерства віровизнань і освіти від 9 квітня 1892 р., № 6808, подати у міністерство віровизнань і освіти свої пропозиції щодо персонального складу цієї новоствореної кафедри. Вищеназвана професорська колегія у відповідь на це підготувала 7 червня 1893 р. детальний звіт імператорсько-королівському міністерству, у якому назвала двох кандидатів на вищезгадану кафедру. Одним із цих кандидатів був професор історії Володимир Антонович, який на той час працював у Київському університеті, – з того часу помер –, який походив з польської, римо-католицької сім'ї, а під час подій 1863/4 років перейшов до православної віри і приєднався до російської нації. Іншим кандидатом був тодішній магістр історії і стипендіат Київського університету, Михайло Грушевський, учень вищеназваного професора Антоновича. Називаючи міністерству віровизнань і освіти обох учених як таких, які з наукового погляду є повністю гідними кандидатами для зайняття кафедри, професорська колегія зробила наступну замітку: “Про їхні особисті відносини, характер, погляди тощо професорська колегія, яка нижче підписалася, не може дати жодної довідки і в цьому відношенні не хоче брати на себе відповідальність, хоча при цьому можна відмітити, що стосовно Грушевського можливими видаються сумніви невеликого ступеня”.

На основі звіту професорської колегії Найвищою постановою від 11 квітня 1894 р. Михайла Грушевського було призначено звичайним професором Львівського університету, а саме зі вступом постанови у силу 1 жовтня 1894 р. (указ міністерства віровизнань і освіти від 22 квітня 1894 р., № 8071).

Після завершення звичайного пробного трирічного періоду проф. Михайла Грушевського підтвердили на посаді на основі указу імператорсько-королівського міністерства віровизнань і освіти від 9 грудня 1897 р., № 30710 (указ

імператорсько-королівського намісництва Галичини від 11 січня 1898 р., № 116539).

Декрет, згідно з яким Михайла Грушевського повідомили про його призначення і який був підписаний тодішнім міністром віровизнань та освіти, закінчується таким реченням: “У кінці додаю, що Ви після вступу на свою посаду викладача повинні прийняти австрійське громадянство, у зв’язку з чим Ви, Ваша шляхетносте, повинні вчинити необхідні дії для виходу з Вашого теперішнього громадянства”. Оскільки проф. Грушевський не подав академічним органам жодних відомостей про виконання покладеного на нього у такий спосіб завдання, йому згідно з указом ректорату університету від 11 грудня 1899 р., № 3, поставили через деканат філософського факультету вимогу дати роз’яснення щодо цієї справи. Проф. Грушевський у відповідь на це заявив тодішньому деканові філософського факультету 11 січня 1900 р. про те, що він після свого призначення у 1894 році за домовленістю з тодішнім намісником Галичини послав через намісництво прохання російському імператору про позбавлення його російського громадянства. Потім, за його словами, він одержав листа від президії імперсько-королівського намісництва від 25 січня 1895 р., № 822, у якому на основі повідомлення імперсько-королівського міністерства імперсько-королівського дому і закордонних справ говориться, що імперсько-королівське австрійсько-угорське посольство в Петербурзі не спроможне допомогти у цій справі, і в якому разом з цим міститься пропозиція для нього направити прохання про вихід з російського громадянства у встановленому службовому порядку російським органам. Проф. Грушевський заявив тоді одночасно з цим деканові філософського факультету, що він, не зважаючи на невиконання ним покладеного на нього завдання щодо складання присяги Австрії, був допущений як університетський професор 1 березня 1896 р., і що йому конфіденційно дозволили не виконувати далі покладене на нього завдання. Проф. Грушевський заявив також деканові філософського факультету, що виконання цього завдання в цей час викличе для нього, безперечно, великі труднощі у зв’язку з його як фінансовими, так і науковими відносинами з Росією, і він додав до цього прохання, щоб виконання покладеного на нього завдання дозволили перенести “до кращих часів”. Декан філософського факультету передав це висловлювання проф. Грушевського в ректорат, який поставив до відома про це пана намісника Галичини.

Ця справа була призупинена від того часу до 1912 року. У цьому році тодішній намісник Галичини викликав 10 вересня проф. Грушевського до себе і попросив його дати роз’яснення стосовно того, чому він ще не добився позбавлення ним російського громадянства. Проф. Грушевський заявив, що він не зміг виконати цього з огляду на свій майновий стан, а також враховуючи те, що він часто з науковою метою повинен відвідувати Росію, і що у свій час він повідомив про ці причини ректоратові через деканат філософського факультету і після цього не одержував жодних подальших вказівок. Його Ясновельможність пан намісник

передав ці усні висловлювання проф. Грушевського Його Ясновельможності панові міністру віровизнань і освіти, котрий проте згідно з указом від 4 жовтня 1912 р., № 42126, вважав висловлювання проф. Грушевського нечіткими, а опис справи недостатньо точним, і доручив панові наміснику одержати детальне роз'яснення проф. Грушевського в письмовій формі. Пан намісник після цього своїм указом від 26 жовтня 1912 р., № 15.129/рг, виклавши вище описані обставини справи, поставив деканатові філософського факультету вимогу негайно спонукати проф. Грушевського дати відповідне роз'яснення. Деканат філософського факультету виконав цю вимогу і повідомив президію намісництва про успіх свого кроку у листі від 4 листопада 1912 р., № 271, наступне: “Посилаючись на указ від 26 жовтня 1912 р., № 15.129/рг, маю честь повідомити, що я у по-кладеній на мене справі викликав проф. Грушевського в канцелярію деканату; він з'явився до мене 30 жовтня 1912 р. і 1 листопада 1912 р. і заявив, що він протягом цього тижня пред'явить письмові роз'яснення, яких вимагає пан міністр віровизнань та освіти”. Документи деканату і ректорату не містять інших додаткових даних про цю справу, що дозволяє припустити, що проф. Грушевський направив, мабуть, письмові роз'яснення, які від нього вимагають, безпосередньо, отже, не через академічні органи, у президію імператорсько-королівського намісництва.

Що стосується предметів (дисциплін), яким була присвячена викладацька діяльність проф. Грушевського в цьому університеті, то вона стосувалася його номінального фаху, тобто, галузі, визначеної йому в декреті про призначення на посаду, отже, загальна історія з особливим врахуванням Східної Європи.

Згідно з офіційними списками лекцій університету проф. Грушевський читав лекції з таких предметів:

Курс історії Русі. – Джерелознавство руської історії. – Переселення народів. – Структура і культура руських земель. – Історія Східної Європи. – Галицько-волинські землі. – Україна. – Велике Литовське князівство. – Східна Європа в доісторичний час. – Історія Криму. – Соціальна і політична організація Литви. – Історія України-Русі. – Вибрані питання з історії Східної Європи. – Соціальні умови і культурне життя в Русі. – До питання про історію Східної Європи. – Українсько-руські землі. – Українсько-руська палеографія. – Економічне і культурне життя в українсько-руських землях. – До питання про культурний рух у Східній Європі. – Українське козацтво. – Політичне і культурне життя українців. – Епоха Володимира Великого. – Хмельницький і його епоха. – Вибрані питання з історії Київської землі. – 1649-й рік. – Великий Новгород, його історія та організація. – Історія Східної Європи в давнину. – Історія руської культури. – Соціально-політична та економічна ситуація в українсько-руських землях. – Історія союзу Литви з Польщею. – З культурного життя Східної Європи. – Культурне і духовне життя на українських землях. – Багато з цих заголовків повторюються час від часу у списках лекцій, інколи вони відрізняються один від одного вказівкою на різні епохи. Проф. Грушевський читав в одному семестрі

про історію Східної Європи, наприклад, у XII і XIII століттях, в наступному семестрі про історію Східної Європи в XIV і XV століттях і т.д. – Проф. Грушевський проводив, крім цього, поряд з лекціями регулярно майже в кожному семестрі “Історичні вправи” разом зі студентами.

Викладацьку діяльність проф. Грушевського переривали час від часу відпустки, які на його клопотання надавало йому імператорсько-королівське міністерство віровизнань і освіти. З наявних документів витікає, що проф. Грушевський одержував такі відпустки: 1. Один місяць під час зимового семестру 1895/6 р. – 2. Цілий зимовий семестр 1906/7 р. – 3. Шість тижнів під час зимового семестру 1908/9 р. – 4. Цілий зимовий семестр 1910/11 р. – 5. Цілий зимовий семестр 1911/12 р. – 6. Два місяці під час зимового семестру 1913/14 р. – Два рази клопотання проф. Грушевського про надання відпустки були відхилені імператорсь-ко-королівським міністерством віровизнань і освіти: одне клопотання про одномісячну відпустку у зимовому семестрі 1894/5р. і одне клопотання про відпустку на цілий зимовий семестр 1897/8 р. – Свої відпустки проф. Грушевський, наскільки відомо, проводив, зазвичай, поза межами Львова.

3. Про напрям, у якому проф. Грушевський впливав на рутенську університетську молодь, яка групувалася навколо нього, ректорат, який нижче підписався, не може дати якихось відомостей. Гарантована викладачам університету свобода викладання викликає природно той факт, що академічні органи не мають інформації про зміст лекцій, які читають в університеті. Такі відомості можуть мати в найкращому разі ті колеги цього професора, які перебувають у ближчих особистих стосунках або з ним самим, або з його студентами. Такі стосунки в нашому університеті між рутенськими професорами і рутенською університетською молоддю, з одного боку, і польськими професорами та польською університетською молоддю, з другого боку, виключені, тому що цього не допускають національно-політичні протиріччя, які охоплюють також університетське життя, окрім деяких винятків, які можна не брати до уваги. Можливо, у цьому відношенні дещо повідомити зможуть два професори української національності проф. Олександр Колесса і проф. Кирило Студинський, які працюють разом з проф. Грушевським на тутешньому філософському факультеті, або приват-доцент і професор в тутешній рутенській державній гімназії д-р Степан Томашевський, учень проф. Грушевського.

4. Характеристика ставлення проф. Грушевського до українського питання перед вибухом війни, а також перелік його творів, доповідей і праць, предметом яких було це питання, вимагатиме особливого, тривалішого вивчення, результати якого могли б бути викладені тільки у великій публікації. Проф. Грушевський опублікував цілу низку творів і статей, предметом яких було українське питання безпосередньо або опосередковано або які щонайменше торкалися його. Не підлягає жодному сумніву той факт, що самі його наукові твори і праці, які охоплюють цю або іншу сторону історії і культури рутенських або сусідніх земель, є важливим матеріалом для оцінки ставлення проф. Грушевського до рутенського

питання. Проф. Грушевський був завжди дуже плодотворним науковим і публіцистичним автором. [...] Так що опрацювання цього всього матеріалу з метою характеристики ставлення проф. Грушевського до українського питання вимагатиме детального, спеціального вивчення, як мінімум тривалістю в декілька місяців, і, очевидно, тільки з боку ознайомленого з цією проблемою історика. Для повного висвітлення цього питання варто залучити також частково полемічну літературу, яку викликали праці проф. Грушевського як на рутенському, так і на польському боці.

Без попереднього опрацювання цієї всієї багатой літератури кожна характеристика ставлення проф. Грушевського до українського питання виглядатиме, безперечно, фрагментарною і однобічною, тому ректорат, який нижче підписався, не бачить себе спроможним дати у цьому відношенні вичерпну довідку.

Від імені ректорату імператорсько-королівського Львівського університету

Ректор
/Підпис/

З німецької мови переклав Михайло Смолій

Державний архів Львівської області, ф. 26 (Львівський королівський університет імені Франца І), оп. 5, спр. 510 (Особова справа професора Грушевського Михайла), арк. 137–140 зв.

DOCUMENTS FROM MYKHAILO HRUSHEVSKY'S SPECIAL CASE ABOUT HIS ACTIVITY IN THE LVIV UNIVERSITY

Volodymyr KACHMAR

The Ivan Franko National University of Lviv,
the Mykhailo Hrushevskiy Chair of Contemporary History of Ukraine,
1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine

The article elucidates the activity of Mykhailo Hrushevskiy as a professor of the Department of General History with the special focus on Eastern Europe at Emperor Franz I Imperial-Royal University of Lviv. With short breaks, Mykhailo Hrushevskiy held the professor's position from 1894 till 1914 (officially till 1916). Relying on two original documents, the author describes various aspects of scholarly biography of the prominent Ukrainian historian, statesman and politician. It is also shown how Mykhailo Hrushevskiy was treated by the University authority and the Austrian power. These documents are two original letters taken from professor M. Hrushevskiy's personnel file kept at the State Archives of Lviv Region (document inventory 5, fund 26).

The first letter was written by an investigator of the court martial of Lviv military commandant's office to the Rector of Lviv University dated by July 19, 1916. The second letter is the Rector's answer. The investigator of the court martial was enquiring about personal data

and marital status of M. Hrushevskyi, how long he worked at the University, what courses he was teaching to students, his relations with Ukrainian students, his attitude to states waging war, his latest scholarly writings. In his answer the Rector provided interesting and extensive information on M. Hrushevskyi's activity at Lviv University. Some issues were presented in detail, other investigator's questions were left unanswered first and foremost due to ethical position of the University authority. The Rector in particular very positively characterized the Ukrainian professor, his personal data and family relations. Hopefully, these letters will be interesting for professional historians researching Hrushevskyi's heritage as well as for those interested in regional history and history of Lviv University.

Note also that M. Hrushevskyi's personnel file includes a number of interesting letters previous to the aforementioned ones. They reflect how the Ukrainian scholar was persecuted by Austrian power. These are: the letter of the Senate of Lviv University to professor M. Hrushevskyi about disciplinary proceedings against him, information of the Senate of Lviv University about disciplinary proceedings against professor Hrushevskyi, the article "Prof. Hruszewski nie podziela "oryentacyi austr." published in the newspaper "Gazeta Wieczorna", the decision of a district court of Lviv about appointing a regional lawyer Ā. Allerhand curator of M. Hrushevskyi's cases, a letter the Presidium of Halychyna municipality to the Senate of Lviv University, etc.

Key words: Mykhailo Hrushevskyi, Halychyna, Lviv University, personnel file, department, students, study course.

REFERENCES

- Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. Fond 26 (Universytet im. Yana Kazymyra u Lvovi), opys 5, sprava 510 (Osobova sprava profesora Hrushevskoho Mykhaila). (in Ukrainian).
- e-Arkhiv Mykhaila Hrushevskoho*. Dostup otrymano 31 hrudnia 2016. <http://hrushevsky.nbu.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe>. (in Ukrainian).
- Kraliuk, Petro. "Trahichne rusofilstvo profesora Hrushevskoho." *Radio Svoboda*. 25 veresnia 2016 r. Dostup otrymano 31 hrudnia 2016. <https://www.radiosvoboda.org/a/28010816.html>. (in Ukrainian).
- "Mizhnarodna naukova konferentsiia «Mykhailo Hrushevskyi: uchenyi, polityk, derzhavnyi diiach (do 150-richchia vid dnia narodzhennia)»." *Istorychnyi fakultet Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 25–26 zhovtnia 2016 r. dostup otrymano 31 hrudnia 2016. <http://clio.lnu.edu.ua/news/mizhnarodna-naukova-konferentsiya-myhajlo-hrushevskiy-ucheniy-polityk-derzhavnyj-diyach-do-150-richchya-vid-dnya-narodzhennya-25-26-zhovtnya-2016-r>. (in Ukrainian).
- "Mykhailo Hrushevskyi ta Lvivskiy universytet: spilni storinky istorii." *Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka*. Dostup otrymano 31 hrudnia 2016. <http://www.lnu.edu.ua/myhajlo-hrushevskiy-ta-lvivskiy-universytet-spilni-storinky-istoriji>. (in Ukrainian).
- Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1915–1916. Lwow, 1917. (in Polish).
- Vynar, Liubomyr. "Avstriiski uriadovi dokumenty pro pryznachennia Mykhaila Hrushevskoho profesorom Lvivskoho universytetu." *Ukrainskyi istoryk* 23, chys. 3–4 (1986): 76–89. (in Ukrainian).